

SANIKA BIZE BE BIJÊKANÊ XO RA

Beno, nêbeno. Bîzê bena, jü ki hirê bijêkê xo benê. Rocê bize bijêkanê xo kena esket, çêber cêna. Vana:

“Khîd–Khîdanê mî, Mîrc–Mîrcanê mî, Çhula m’ – Çhançula m’! Ez sonane, bîrr de cêrenane. Velg u vas wenane, cîcîkanê xo kenane pîrrê sîti, yenane. Xorê mîrdî bîliyê. Hama, yamu yamu! Sîma mî dîma nêbo, keşî rê çêber yakerê! Verg esto, hes esto. Dîsmenê ma hundê muyanê ma zafê. Yenê, zê mî qîrrenê, sîma xapnenê. Sîma ke cî rê çêber kenê ya, sîma wenê. Nia dê, rînd gos ro mî nê! Nîsanê mî beliyê. Ez qîrrenane. Peyekê mî sipiyê, lingê mî dîçalatê, çîmîkînê. Bînê gula mî belekîno, dî gulîki pîraê. Îştîriyê mî tikê. Sîma ke nî nîsanê mî ebe xo çîm vênênê, hona çêber yakerê. Bijêki vanê:

“Dakîla mî, to rê qîsawîte mebo. Merex meke. Kes ma nêxapneno.”

Bîze na cüab ra dîme bêqîsawîte sona, çerena. Bîze ra dîme verg yeno peyê çêberê esketi. Vano:

“Ez maa sîmawane, mî rê çêber yakerê!” Bijêki vanê:

“Wiy! Tî maa ma niya, bese nêkena ma bîxapnê. Maa ma vana ‘Meee...’!

Verg peyser cêreno ya, sono. Dî-rê deqey ra dîme peyser yeno peyê çêberê bijêku. Vano:

“Meee...! Maa sîmawane, mî rê çêber yakerê!” Bijêki vanê:

“Tî ke maa mawa, hala linganê xo, peyekanê xo bînê çêberi ra era ma musne!” Verg linganê xo, peyekanê xo bînê çêberi ra dano ra. Bijêki vanê: „Wiy“, peyser vaz danê. Vanê:

“Tî maa ma niya. Peyekê to gewrê, lingê to pencîkînê. Peyekê maa ma sipiyê, lingê xo dîçalatê, çîmîkînê. Tî pê ma xapnena.”

Verg uncia cêreno ya, peyser sono. Sono, linganê xo rê çîmîku çamurre ra virazeno. Linganê xo, peyekanê xo quiya kireci de keno sîpê. Uncia peyser sono peyê çêberê bijêku. Vano:

“Meee...! Ez maa sîmawane, mî rê çêber yakerê, sîtê xo sîma dî!” Bijêki vanê:

“Hala bînê çêberi ra linganê xo, peyekanê xo era ma musne! Bînê gula xo ki era ma musne!

Verg peyekanê xo, linganê xo binê çêberi ra keno ra derg. Bijêki vanê:

“Heya! Nisanê to zê maa maê. Hama binê gula xo ki bia verê lona verba ma ke bivênime.” Verg binê gula xo ano verê verba lone. Bijêki vanê:

“Nêêê...! Binê gula maa ma belekino. Dı guliki parê. Tı maa ma niya, binê gula to gewro, bêguliko!” Verg terkneno, sono. Na rae ki çamurre ano, nano pırçê binê gula xo ra. Dı guluku vırazeno. Binê gula xo quiya kıreci de keno sipê. Peyser sono peyê çêberê bijêku. Vano:

“Meee...! Ez maa simawane. Nia dê, lıngê mı dıçımıkınê, peyekê mı sıpiyê. Binê gula mı sipêo, dı gulikê sipêy pıraê. Mı rê çêber yakerê, sîtê xo sima di!” Bijêki vanê:

“Heya! Tı ke maa mawa, hala iştiriyânê xo ki era ma musne ke to rê inam bime.” Verg sarê xo ano verê lone. Bijêki vanê:

“Wiy...! Kuyê, iştiriyê to? Dı iştiriyê tiki maa ma sare raê. Tı maa ma niya. Bıterkne, so!”

Verg korposeman terkneno, sono. Heni umîdê xo nêmaneno. Vano, ni bijêki her rae nisanê vanê! Mae ni rınd temey kerdê.’

Rıznenno, nıznenno. Terkneno, sono binê jiyara qurbanu. Dı iştiriyânê tiku vêneno. Beno, ebe çamurre nano sarê xo ra. Peyser terkneno, yeno peyê çêberê bijêku. Uncia vano:

“Meee...! Ez maa simawane. Bırr ra amane, mı rê çêber yakerê, ez bêri zerre!” Bijêki vanê:

“Nêêê...! Tı ke maa mawa, hala nisananê xo era ma musne! Bivênime ke to rê çêber yakerime. Tı ke maa mawa, hala ravê linganê xo, peyekanê xo binê çêberi ra era ma musne!”

Verg linganê xo, peyekanê xo binê çêberi ra keno raşt. Bijêki nia danê ke lıngi çımıkınê, peyeki sıpiyê, zê maa bijêkanê. Na rae ki vanê:

“Hala binê gula xo bia verê lona düştê ma!” Verg na rae ki binê gula xo ano verê lone. Bijêki nia danê ke binê gula xo sipêo. Dı guliki pırarê. Bijêki vanê:

“Hala iştiriyânê xo ki bia verê lone, bivênime!”

Verg iştiriyânê xo ki ano verê lone. Bijêki iştiriyu de nia danê ke iştiriyi ki dı teneyê, tikê. Bijêki nisananê maa xo tek be tek vergi sero vênênê, inam benê. Çêber phıştı ser kenê ya. Verg zê vay guveno, kuno zerrê esketi. Kuyno be bijêkê ra, quletnenno ro. Na calavate de bijêka bine remena, kuna lona peyê esketi. Phılojına pêro, tey manena. Lone tenge bena. Verg nêşkino pıra şêro. Bijêke fekê vergi ra axırı xeleşına. Verg bijêka xo quletnenno ro, bijêka bine ra teseliya xo bırrına. Terkneno, beno teber. Werdo, na rae ki binê vêri ra nêsono. Nejdıyê esketi de dare bena. Sono, şıya dare de kuno ro. Pa sono hewn ra.

Di-rê sati ra dime bize peyser yena ke çêberê esketi yakerdeo. Ters kuno zerrê bize, bena çarçısme. Qırrena, qırrena... De...! Qe caê bijêku ra veng u vac nêvecino. Peyê coy bijêka ke phılojına lona esketi, qırrena. Vana:

“Meee... meee...!” Lone ra vecına, qırrena, yena lewê maa xo. Çıngê vılı bena, çıngê miyani bena. Vana:

“Hal u meselê ma u vergê şışı nia nia... “

Bize qeseykerdena bijêka xo ra dime xo dana hard ro, xo kuyna na dês ra, a dês ra. Qırrena, yena ke çarç bo. Ebe na hêrs vergi ke bivêno, kena parçe.

Bize tabat nêkena, bena teber. Rêça vergi bırrnena, taqıb kena. Pıra pıra sona. Sona ke verg hao binê dare de hewn dero. Bize fıraqet galme kena cı, iştiriyânê xo kena vêrê vergi de, vêre qılasnena ra. Bijêka xuya çhule vêrê vergi ra wes u war vecena.

Bize tenê kemer u kuç ana, kena vêrê vergi, ca verdana. Bijêka xo cêna, terknena, sona.

Verg hem dırbetino, hem têsano. Yeno ke bêro ra linganê xo ser, bese nêkeno. Binê kemer u kuçi ra nêşkino urzo ra xo ser. Labetino, pede pede xo gız keno, sono serê quiye. Avarde sono ke ağwe bısimo. Gırr beno, gıneno quiye ro, xenekino.

Bize hêfê bijêkanê xo cêna. Bijêkanê xo rê newede ogıtu kena.

Çıme: Besera Qemerê Khali 1989 – Korta Sure¹

¹ Aus: Daimi Cengiz: Dersim Fablları – I. Kalan Yayınları, 2001, Ankara. Mit freundlicher Genehmigung dem Basisdialekt des Lehrbuchs angepasst und vereinfacht. Die Abbildungen sind aus dem Internet entnommen.

Vokabeln:

beno, nêbeno – es war einmal	tik – aufrecht, gerade
bize – Geiß, Ziege	pıra, pa biyaene (pıra-, par-) – dran sein, dran haften
bijêk, bijêke – Geißlein	ebe xo çım – mit eigenen Augen
jü ki – und, sowie; bir de	hona – noch; hier: erst dann
esket – Höhle	dakıle <i>f</i> – Mütterchen
çêber – Tür	qısawite <i>f</i> – Sorge
çêber guretene (cên-) – Tür schließen	merex kerdene (merex ken-; ker-) – sich sorgen machen
Khıdan, Mircan, Çançüle - Eigennamen	kes – jemand, niemand (bei Verneinung)
çhul – klein	cüab – Antwort
bırr – Wald	... ra dime – nach ...
cêraene (cêren-) – spazierengehen	bêqısawite – sorglos, beruhigt
velg – Blatt	çerdene (çeren-) – weiden
vas – Gras, Heu	pey – hinten; peyê ... – hinter ...
cıcık – Zitze	bese kerdene – können
pırr – voll; pırrê ... - voll mit	yacêraene (cêren- ya) – zurückkehren
sıt – Milch	di-rê – (< di – hirê) – zwei-drei, ein paar
xorê – „für sich“ Adverb zur Verstärkung	hala – mal (Aufforderung)
mırdi –bis zum sattwerden	era cı musnaene (musnen- ra cı; era cı musn-) – jmdm.
litene (lin-; bili-) – saugen	zeigen
yamu yamu! – bloß, Achtung!	radaene (dan- ra) – ausstrecken
(2. Fall) ... dma – nach ...	peyser – zurück
nêbo ke – nicht, dass; olmasın ki	vaz daene (vaz dan-) – rennen
kes – jemand	gewr – grau
yakerdene (ken- ya; yaker-) – öffnen	pencık – Kralle; pencıkın – mit Krallen versehen
verg – Wolf	uncia – wieder
hes – Bär	çamurre <i>f</i> – Schlamm, Matsch
dısmen – Feind	vıraştene (vırazen-) – erstellen, bauen, machen
hunde – soviel; hundê ... – soviel wie ...	quıye <i>f</i> – Brunnen
muye <i>f</i> – (Körper-) Haar	kırec – Kalk
zê, jê (+2. Fall) – wie	ardene (an-; biar-) - herbringen
qırıraene (qırren-) – blöken, meckern	verê ... – vor ...
xapıtene (xapnen-; bıxapn-) – hereinlegen, täuschen	lone <i>f</i> – Loch
pê cı xapıtene – jmdn. täuschen	verba, verbe – gegen, entgegen
nia daene (nia dan-; nia d-) – schauen	bêgulık – ohne Klunker
gos ro cı naene (gos nan- ro cı; gos ro cı n-) – jmdn.	terkıtene (terknen-; bıterkn-) – weggehen, verlassen
zuhören	na rae – diesmal
nisan – Kennzeichen, Merkmal	ınam biyaene (ınam ben-; ınam b-) – glauben
beli – bestimmt, bekannt	sare <i>m</i> – Kopf
peyeke <i>f</i> – Wade, Unterschenkel	ku? – wo?
sıpê – weiß	korposeman – bitter enttäuscht
linge <i>f</i> – Fuß	umıd – Hoffnung
dıçalat – gespalten, gegabelt	her rae – jedes Mal
çımık – Klaue; çımıkın – paarhufig	mae ni rınd temey kerdê – die Mutter hat sie gut gelehrt,
bınê ... – unter ...	Anweisungen gegeben
gule <i>f</i> – Hals	rıznaene (rıznen-) – zerstören, umkippen
belekın – gestreift	nıznaene (nıznen-) – aufeinanderstapeln
gulık – Klunker	rızneno, nızneno- er denkt nach, grübelt
iştiri <i>m</i> – Horn	jiyare <i>f</i> – Wallfahrtsort

qurban – Opfer
 pıraane (nan- ... ra) – anbringen (pı-: indirektes Obj.)
 (ez) amane – ich bin gekommen
 zerre *m* – Innere; zerre amaene (yen- zerre) –
 reinkommen
 ravê – zuerst
 raşt kerdene (ken- raşt) – ausstrecken, zurechtlegen
 düşt – Höhe; düştê – vor, entgegen ... (= verba)
 tek be tek – einzeln, Stück für Stück
 sero – drauf
 phişti *f* – Rücken; phişti ser – rückwärts
 va *m* – Wind
 guvaene – stark wehen
 cı kewtene (kun- cı) – eintreten, hineingehen
 pırakuyitene (kuyn- ... ra) – ... ergreifen
 roquletitene (quletnen- ro) – herunterschlucken
 calavate *f* – Wirrwarr, Gewirre
 bin – andere(r)
 pêrophılojiyaene (phiılojin- pêro) – zwängen, sich
 hindurchpressen
 tey - darin
 teng – eng
 şikiyaene (şikin-, nêşkin-) – können
 pıra – durch
 fek – Mund
 axırı – letztendlich
 xeleşiyaene (xeleşin-) – gerettet werden, davonkommen
 teseliya xo birriyaene (t. xo birrin-) – die Hoffnung
 aufgeben
 teber biyaene (ben- teber) – sich hinaus begeben
 werdo – er hat gegessen (Wolf)
 vêre *m* – Bauch
 nejdi – nah
 dare *f* – Baum
 şıye *f* – Schatten
 rokewtene (kun- ro) – sich hinlegen, kauern (Tiere)
 pa şıyaene (pa son-) – einnicken
 hewn ra şıyaene (hewn ra son-) – einschlafen
 sate *f* – Stunde
 yakerde *m* – geöffnet
 ters – Angst
 çarçısme – „vieräugig“, sehr gespannt
 de! – von wegen!
 qe caê – nirgends
 veng u vac – Stimme, Mucks
 veciyaene (vecin-) – hinauskommen
 peyê coy – danach, später
 çingê ... biyaene (çingê ... ben-) – anspringen
 vile *m* – Hals
 miyane *m* – Kreuz, Rücken
 hal u mesel – Geschehnis, das Zugetragene
 şis – weiß (Haut- und Fellfarbe)
 nia – so
 xo ... ro daene (xo dan- ,, ro) – sich auf etwas schlagen
 hard – Erde, Boden
 dês – Wand
 xo ... ra kuyitene (xo kuyn- ... ra) – sich auf etw.
 schlagen
 yena ke - fast
 çarç biyaene (çarç ben-; çarç b-) – schütten; hier: in
 Stücke zerfallen
 hêrs – Wut
 parçe kerdene (ken- parçe) – zerstückeln
 tabat kerdene (tabat ken-) – aushalten
 rêçe *f* – Spur
 rêçe birnaene (rêçe birnen-) – verfolgen
 taqib kerdene (taqib ken-) – verfolgen
 pıra pıra – langsam drauffolgend
 ha- - gerade (zeitlich)

hewn de biyaene (hewn der-) – schlafen, am schlafen
 sein
 firaqet – leise, still
 galme cı kerdene (galme ken- cı) – jmdn. angreifen
 pedekerdene (ken- ... de) – einstechen
 raqilasnaene (qılasnen- ra) – aufschlitzen
 wes u war – heil und gesund
 vetene (vecen-) – herausholen
 kemer u kuç – Stein
 hem ..., hem... – sowohl, als auch
 dirbetin – verletzt
 têsan – durstig
 era lınganê xo ser amaene (yen-; bêr- ra lınganê xo ser) –
 auf die Beine kommen
 era xo ser uştene (urzen-; urz- ra xo ser) – aufstehen
 labetiyaene (labetin-) – sich anstrengen, Mühe geben
 pede – langsam
 ğız kerdene (ğız ken-) – sich schleppen, schleifen
 avarde – hinunter
 aĝwe *f* – Wasser
 simtene (simen-) – trinken
 gırr biyaene (gırr ben-) – hinunterrollen
 pırogımaene (gınen- ... ro) – in ... hinunterfallen
 xenekiyaene (xenekin-) – ertrinken
 hêf - Rache
 hêf guretene (hêf cên-) – sich rächen
 newede – wieder, von neuem
 oĝıt – Ratschlag; oĝıtu kerdene (oĝıtu ken-) – Ratschläge
 erteilen